

Отже, підсумовуючи викладене вище, слід відзначити, що мета і процесуальний порядок проведення обшуку детально визначені у КПК України. Водночас варто зауважити, що деякі норми кримінального процесуального законодавства потребують удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Капліна О. В. Проблеми нормативного регулювання та практики проведення обшуку під час кримінального провадження / О. В. Капліна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12). – С. 1-20. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15kovckp.pdf>.
2. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Харків : Право, 2013. – 824 с.
3. Ільченко С. Реалізація під час обшуку окремих процесуальних гарантій недоторканності житла й іншого володіння особи / С. Ільченко // Юридичний радник. – 2006. – № 1. – С. 28-32.
4. Швидкова О. В. Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10). – С. 1-17. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

Шапутько С.В.

аспірант,

*Національна академія внутрішніх справ,
суддя,*

Печерський районний суд м. Києва

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ СКАРГ НА ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

З прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) інститут оскарження рішень слідчого або прокурора про закриття кримінального провадження під час досудового розслідування зазнав змін в частині процедури оскарження. Окремі його питання, зокрема механізм захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів кримінального процесу під час закриття кримінального провадження, визначення моменту закінчення досудового розслідування, підсудність подання скарг про закриття кримінального провадження давно перебувають у полі зору науковців та були предметом досліджень таких вчених як: Ю.М. Грошевий, В.Т. Маляренко, В.Д. Бринцев, Ю.П. Аленін, А.Р. Туманянц, М.А. Погорецький, Д.П. Письменний, І.В. Рогатюк, З.Д. Смітійенко, О. Ю. Татаров В. І., Фаринник, В.М. Федченко, В.І. Чернобук, В.І. Шишкін, М.Є. Шумило, Ю.В. Скрипіна та

інші. Однак окремі проблемні аспекти щодо відсутності процедури прийняття рішення за скаргою у разі систематичної неявки скаржника, відсутності регламентації процесуального порядку об'єднання скарг в межах одного провадження, ненадання органами досудового розслідування матеріалів кримінального провадження за рішенням суду залишаються дискусійними та невирішеними на сьогодні. Особливо гостро це стосується практичного застосування положень ч. 3 ст. 306 КПК України в частині відсутності законодавчої регламентації повноважень слідчого судді у разі систематичної неявки особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та ч. 2 ст. 307 КПК України в частині відсутності форми судового рішення за результатами розгляду скарги особи, яка подала скаргу і яка систематично не з'являється в судові засідання.

У наукових роботах, присвячених реформуванню кримінально-процесуального законодавства, висловлювалася думка про те, що новели кримінального процесу мають на меті спростити певні судові процедури, полегшити доступ до правосуддя в цілому [1, с. 103]. На жаль, законодавча регламентація норм КПК України, що стосуються закриття кримінального провадження не досконала, що дає можливість у правозастосовній практиці тлумачити їх по-різному. Це, у свою чергу, негативно впливає на правозастосовну практику [2].

Засада забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності впливає зі ст. 55 Конституції України, яка гарантує право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб безпосередньо до суду, та п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції, який регламентує забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду [3, с. 75]. Однак, як показує практика, скаржники, в деякій мірі зловживають наданим правом шляхом неявки в судові засідання та подачі аналогічних скарг в межах одного й того ж кримінального провадження.

Аналіз правозастосовної практики слідчих суддів щодо розгляду скарг на рішення слідчого або прокурора про закриття кримінального провадження свідчить про відсутність регламентації процесуального порядку прийняття рішення за скаргою у разі систематичної неявки скаржника. Так у 32% вивчених матеріалів проваджень, відкритих за скаргою означеної категорії, свідчать, що процесуальне рішення залишається не прийняте слідчим суддею у зв'язку з систематичною неявкою скаржника в судові засідання. На існування зазначеної проблеми вказують і 73% опитаних слідчих суддів. Причиною порушення розумних строків розгляду скарги, на думку 56% опитаних слідчих суддів є неявка скаржника в судові засідання для розгляду скарги та неможливість прийняття процесуального рішення за його відсутності. Адже, відповідно до ч. 3 ст. 306 КПК України розгляд скарги здійснюється за обов'язкової участі особи, яка її подала. Вказане підтверджується матеріалами судової практики. Так, відповідно до ухвали Печерського районного суду м. Києва від 12 серпня 2016 року скаржник в судові засідання неодноразово не з'явився, при цьому про час та місце розгляду справи повідомлявся належним чином за вказаною ним адресою [4].

Таким чином, строк розгляду скарги перевищує визначені КПК розумні строки, однак слідчий суддя позбавлений можливості прийняти процесуальне рішення, оскільки розглянути скаргу у відсутності заявника, участь якого у є обов'язковою не можливо. Проблема також полягає в тому, що положеннями КПК України не передбачено можливості залишення скарги без розгляду чи її вирішення за відсутності особи, яка її подала. Такі випадки непоодинокі і свідчать про необхідність внесення змін щодо законодавчого врегулювання цього питання.

Вивчення матеріалів проваджень за скаргами свідчить про те, що однією з причин неявки в судове засідання скаржника є можливість зловживання процесуальними правами шляхом подання необмеженої кількості аналогічних скарг в межах одного кримінального провадження. Складається ситуація, за якої особа одночасно подає декілька скарг, які автоматизована система документообігу розподіляє на різних слідчих суддів. Таким чином, скаржник отримує можливість «обрати» слідчого суддю з числа тих, яких вважає найбільш лояльних для розгляду скарги. Водночас, для розгляду інших скарг до суду не з'являється. Як приклад, відповідно до ухвали Печерського районного суду м. Києва від 12 серпня 2016 року скаржник в судове засідання неодноразово не з'явився, проте належним чином був повідомлений. Слідчий суддя на підставі ч. 3 ст. 306 КПК України визнав за можливе проводити розгляд скарги за відсутності сторін. Дослідивши матеріали скарги, встановив, що матеріали кримінального провадження, що було закрито, направлено на виконання запиту іншого слідчого судді для розгляду аналогічної скарги. У зв'язку з цим в задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження відмовлено [4]. Таким чином, можна вести мову про те, що слідчий суддя перевищив свої повноваження, оскільки не уповноважений проводити розгляд скарги без участі особи, яка її подала. Крім того, КПК України не містить вказівки про те, що розгляд аналогічної скарги іншим слідчим суддею є підставою для відмови у розгляді скарги. Разом з тим, неодноразова неявка скаржника та його участь у розгляді аналогічної скарги іншим слідчим суддею свідчить про його незацікавленість в розгляді скарги. Залишається невизначеним КПК України яким чином має діяти слідчий суддя в такому випадку – залишати її нерозглянутою, що передбачає накопичення матеріалів за такими ж скаргами, чи перевищити повноваження і прийняти рішення по скарзі, яка до того ж, згідно ч. 3 ст. 307 КПК України, може бути оскаржена, що також може призвести до зловживань скаржником своїми правами. Наприклад, у випадку, якщо інший слідчий суддя прийняв рішення, з яким не погоджується скаржник, останній може оскаржити в апеляційному порядку постанову про відмову у розгляді скарги про закриття кримінального провадження, і в разі скасування ухвали слідчого судді, приймати участь у розгляді скарги, по якій рішення прийнято. Виходом із ситуації, що склалася, на нашу думку, є законодавча регламентація повноважень слідчого судді щодо залишення скарги без розгляду і повернення її скаржнику. Це обумовлено тим, що неявка скаржника в судове засідання порушує одну із основних засад кримінального провадження – змагальність сторін та свободу в поданні ними суду своїх доказів та доведенні перед судом

їх переконливості. На думку В.Г. Глебова, змагальність є «не лише правовим методом, гарантом забезпечення законності процесуальної діяльності», а й «пізнавальним принципом, способом встановлення у процесі доказування обставин справи, у тому числі і при проведенні слідчих дій» [5, с. 140]. Участь рівноправних сторін дозволить запобігти односторонньому характеру виявлених обставин, а активність суду забезпечить їх повне та всебічне дослідження [6, с. 9]. Таким чином, принцип змагальності передбачає подання сторонами доводів, обґрунтування своєї позиції тощо. У разі неявки в судові засідання скаргник не може реалізувати позицію захисту. Відповідно, у разі створення слідчим суддею умов для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків, які ігноруються сторонами, слід вести мову про не зацікавленість останніх у їх реалізації.

З аналізу ч. 2 ст. 307 КПК України та судової практики вбачається, що у випадку систематичної неявки скаргника судами приймається рішення про відмову у розгляді скарги. На наш погляд, в такому випадку слід законодавчо визначити порядок залишення скарги без розгляду, що не обмежує прав скаргника. Тому вважаємо за доцільне вести зміни до ч. 2 ст. 307 КПК України та викласти її такій редакції: «2. Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування може бути про: 5) залишення скарги без розгляду та повернення її скаргнику».

Таким чином, на основі дослідження законодавства, аналізу теоретичних положень і правозастосовної практики, обґрунтовано необхідність законодавчого запровадження процедури залишення скарги на рішення слідчого або прокурора про закриття кримінального провадження без розгляду та повернення її скаргнику.

Список використаних джерел:

1. Руденко М. В. Процесуальні повноваження прокурора у контексті судової реформи 2010 коку: загальна характеристика / М. В. Руденко // Проблеми процесуальної науки: Історія та сучасність: матер. Другої міжнар. наук.-прак. конф., 25–26 лист. 2010 р. – К., 2010. – С. 103–106.
2. Ляш А. О. Процесуальний порядок закриття кримінального провадження під час досудового розслідування / А. О. Ляш, С. М. Благодир // Науково-інформаційний вісник. Право, 2013. – № 7. – С. 223–228.
3. Лобойко Л. М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006–2011 роки) : [монографія] / Л. М. Лобойко. – К. : Істина, 2012. – 288 с.
4. Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 12 серп. 2016 року / Справа № 757/15448/16-к. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59641700>
5. Глебов В. Г. Состязательность в механизме уголовно-процессуального доказывания при производстве следственных действий / В. Г. Глебов // Проблемы состязательного правосудия. – Волгоград : ВолГУ, 2005. – 204 с.
6. Багдасаров Р. В. Принцип состязательности в уголовном процессе России и стран Европейского Союза / Р. В. Багдасаров. – М. : Юрлитинформ, 2008. – 216 с.